

Nicolae Georgescu

...vorba aceea, micile supărări devin mari când sunt foarte mici și foarte, foarte multe. Nu poți spune, de pildă, în acest Cuvânt înainte, că Murărașu îl citează la comentarii numai de două ori pe G. Călinescu – când chiar în Indicele de nume al cărții – pe care se presupune că l-ai făcut chiar tu, ca editor, sau, oricum, că ți l-ai adjudecat – vezi că este citat de ... 33 de ori. Înțelegi, în cele din urmă, că se referă la comentariile privind Odă (în metrul antic), unde așa este, dar să nu știi că lui G. Călinescu nu i-a plăcut acest poem eminescian?

studii

Scrisori de la moara mea

Editor de editor

...Încă o întâmplare cărturărească. Vara întreagă am căutat ediția Murărașu (*Eminescu, Poezii*) scoasă de dl. acad. Eugen Simion la Fundația Națională pentru Știință și Artă de sub egida Academiei Române, prezentată de către dânsul la Dumbrăveni, apoi la televizor (de două ori) și acum, recent, în Aula Academiei Române cu ocazia sărbătoririi a 150 de ani de la înființarea Bibliotecii Academiei Române, și iată că am reușit s-o obțin abia la Chișinău, unde m-am aflat la Congresul eminescologilor, invitat pe jumătate ca să zic așa, dar fiind acolo; am văzut-o, am înhățat-o și n-am mai lăsat-o din mână cu toate protestele distribuitorilor pe motiv că nu sunt în protocol (o privire blândă a d-lui academician Mihai Cimpoi i-a liniștit într-atâta, încât și-au cerut chiar scuze și mi-au oferit încă un exemplar).

Fiind o ediție cu care am lucrat mult, mă interesează, acum, strict profesional pentru așternerea pe hârtie a diferențelor de text și, poate, pentru alcătuirea unui profil; am scris despre mai toate edițiile critice Eminescu, evitând un cuvânt final numai despre aceasta, pentru că este foarte stufoasă, editorul îl „confiscă” aproape total pe poet construind un „Eminescu al său” – cum îi plăcea și lui Laurențiu Ulici („să avem fiecare pe Eminescu al nostru”), și în general mi-este foarte greu să iau enciclopedismul personal drept ediție critică.

Sunt dornic să încep demonstrația, dar nu pot trece peste *Cuvântul înainte* semnat de Eugen Simion; mai bine zis, aș fi trecut cu vederea studiul dânsului dacă nu mă opreau câteva stridente, precum „miticul Perpessicius” (expresia este imposibilă, intrând în concurență cu numele fiului lui Perpessicius, Miticuță, cum îi ziceam noi, prietenii...), ori „o ambiguitate și mai mare” (asta ar putea fi o „trilemă”? derivă termenul de la „ambitus”?), sau „o purificare totală, etc.” (imposibil: gândiți-vă ce ar putea să însemne o distilare totală: nu mai rămâne nimic, totul devine abur). Îmi pare rău s-o spun, dar respectul pentru adevăr mă obligă: „Cuvântul înainte” de acum, care este „Postfața” lărgită la ediția din 1995, este plin de neatenții (are și erori de tipar, citate greșite din poezie, punere în pagină halandala, citate fără trimitere, etc). Puteam să afirm despre Petru Creția „sed magis amicus...Plato” pentru că în spatele emendațiilor sale se vede munca și pasiunea, lui lipsindu-i doar dialogul cu textul înaintașilor, chestiune de manieră în fond – dar în cazul de față trebuie să revin: Amicus Plato, sed magis amica veritas. Așadar: cred în programul lui Eugen Simion, l-am susținut public, realizările sunt de admirat – însă... când greșește, greșește. Și greșește când pune mâna să facă singur, după dictonul „Si natura negat facit indignatio versus”. Trebuia să se păstreze în poziția înaltă de coordonator al programului – și să găsească un specialist pentru editarea lui Murărașu.

Poate veți spune, cei care ați citit cartea ca mine, că greșește numai în amănunte – dar vorba aceea, micile supărări devin mari când sunt foarte mici și foarte, foarte multe. Nu poți spune, de pildă, în acest *Cuvânt înainte*, că Murărașu îl citează la comentarii numai de două ori pe G. Călinescu – când chiar în *Indicele de nume* al cărții – pe care se presupune că l-ai făcut chiar tu, ca editor, sau, oricum, că ți l-ai adjudecat – vezi că este citat de ... 33 de ori. Înțelegi, în cele din urmă, că se referă la comentariile privind *Odă (în metrul antic)*, unde așa este, dar să nu știi că lui G. Călinescu nu i-a plăcut acest poem eminescian? D. Murărașu e delicat că nu se referă mai în amănunt la asta – și-l citează pe N. Sulică în partea de izvorăstică a notelor sale. Tună și fulgeră dl. Eugen Simion, și se oprește în adagii de tipul „așa suntem noi românii”, nerecunoscători, nu avem intuiția valorii pe moment (truisme de acest fel se mai rulează, la noi, doar la jocurile de fotbal, de către comentatorii sportivi dornici să definească specificul național după vârful bocancului)... și-l deranjează grozav că un N. Sulică oarecare este citat înaintea lui G. Călinescu. O fi, dar se poate,

ca istoric literar – căci editologia, în istoria literară se încadrează – să nu știi care a fost relația de citare a lui G. Călinescu față de eminescologii bucovineni? Nu există numele lui I. E. Torouțiu în *Istoria...sa*, pentru că acesta l-a combătut acerb pentru ediția Eminescu și pentru *Viața lui Eminescu*, nu există numele lui Lecca Morariu, nici al lui D. Murărașu; nu că nu-i combate sau rezumă – pur și simplu n-au nume acolo; și cu toate acestea, în comentariile sale din 1970-1972, D. Murărașu îl citează, cum văzurăm mai sus, de 33 de ori (pentru comparație, pe N. Sulică îl citează, după același *Indice de nume* al lui Eugen Simion, numai de 7 ori) – cu bune și cu rele, desigur, dar exact. E cazul să spună dl. Eugen Simion asemenea lucruri: „Nu știm ce-l determină pe onestul și învățatul clasicist să-l ignore cu atâta obstinație pe incomodul, eruditul G. Călinescu și nici nu vreau să îndrept discuția spre acest accident, dar semnalez cazul cu tristețe, pentru că absența din comentariile bogate ale lui D. Murărașu limitează și împuținează considerabil informațiile despre subiect și verosimilitatea lor.” (Observați, rog-vă, fraza: *nu știm... și nici nu vreau...; absența* cui sau a ce? Pare stil oral prins de un microfon și pus pe hârtie fără corectură.)

Trecem (adică, poate revenim mai jos). Atitudinea aceasta, însă, - cum să-i spun? – paternalistă? a lui față de D. Murărașu nu e deloc corectă. Zice să l-a cunoscut personal, prin 1961, la Biblioteca Academiei, „în mica bibliotecă de manuscrise” (mai jos: „în mica sală de la etajul întâi” – chiar așa? E destul de mare, vă asigur; cred că-l strânge partea de care nu trebuie să vorbească din literatura română), apoi i-a publicat unele studii, în 1962, la *Gazeta literară* – și :„L-am pierdut apoi din vedere și după o vreme am aflat că dispăruse așa cum trăise: cu discreție și bună cuviință. N-am pierdut însă din vedere studiile lui despre *Eminescu și clasicismul greco-latin* (1932), *Naționalismul lui Eminescu* (1932), *Eminescu și literatura populară* (f.a.), ediția sa de *Scieri politice* din 1931, și, cu precădere, traducerile sale din Lucrețiu și Virgiliu.” (p.VI). Doar atât?! *Eminescu și literatura populară* nu e o carte, e studiul introductiv la marea, importanta ediție a lui D. Murărașu *Eminescu: Literatură populară*. După 1962, când îl pierde din vedere dl. Eugen Simion, D. Murărașu devine foarte cunoscut, deloc „discret” ci dimpotrivă, destul de incomod, prin studii (cărți tipărite, primite cu belșug de comentarii în presă) și ediții (cea de literatură populară, din 1936, reluată, cea pe care o reeditează astăzi Fundația Națională pentru Știință și Artă) care ar fi trebuit să treacă și pe sub ochii lui Eugen Simion. Parcă învață puil pe găină, cum se spune. D. Murărașu avea dreptul la o bibliografie – lucru ce se face în mod obligatoriu în cazul unei ediții – la o cunoaștere mai bună a implicării lui în literatura română, adică la ochiul unui, cel puțin, specialist.

O ediție „învârstată”

Reeditându-l pe Murărașu, dl. Eugen Simion face și considerente de istorie literară, nu numai de specific etnic: „Când s-a apucat s-o pregătească, apăruse deja o bună parte din marea ediție a lui Perpessicius, începută în 1933 (primul volum a apărut în 1939) și, după obiceiul adamismului românesc, neîncheiată de criticul eminent și stăruitor până la sacrificiu care o pornise.” Nicidecum: Perpessicius încheiase, cu volumul VI (1961), marea sa epopee – urmând ca, din 1965, să-l scoată pe Eminescu în seria *Scieri literare* de la Minerva, o reeditare cu note prescurtate – care va cunoaște o a doua ediție, în colaborare cu d-na Aurelia Rusu, cea care duce foarte sus această ediție după Perpessicius, stând într-un paralelism cronologic dar, mai ales, într-un dialog continuu, fertil, cu ediția MLR (care, după 1961, nu mai este „a lui Perpessicius”, ci „a lui Oprea”, cu Petru Creția și D. Vatamaniuc la timonă – și iată, pentru că am păstrat eticheta

simionescă, putem prelungi și sugestia care vine de la el: „adamismul” are, la noi, pereche, semn de echilibru, chibzuință etc. – lucruri care comentatorilor specificului nu le convin de loc). Aurelia Rusu are principii diferite de editare, corectează multe erori de lecțiune – de pildă, cam pe toate, foarte multe, din ediția Flora Șuteu căreia Eugen Simion i-a semnat prefața în 1964 (ediția Aureliei Rusu este primită, ca al IV-lea volum din *OPERE*, la aceeași editură Grai și suflet, în 1995, imediat după cele trei volume Murărașu cu *Postfața* lui Eugen Simion)...și reprezintă azi, ca editor și eminescolog, linia perpessiciană în toată splendoarea și plenitudinea ei.

D. Murărașu se referă, în notele sale, la volumele I-VI din ediția Perpessicius, venind în 1970 după ce programul înaintașului său se încheiase. Mai ales vol. VI, care cuprinde literatura populară, a fost discutat viu: după ce criteriul introduce editorul în zona literaturii populare poeme ca *Miron și Frumoasa fără corp*, *Fata în grădina de aur*, etc.? În ediția sa din 1970-1972, D. Murărașu le trece la opera poetică propriu zisă – dar, atenție vă rog: în ediția sa din 1936 la *Poezia populară* a lui Eminescu, și el le avea tot aici. Face o întoarcere de șurub, așadar.

Dar asta ține de textul ediției de față, noi n-am ieșit, încă, din *Cuvântul înainte*. Pentru a înțelege motivația reintrării lui D. Murărașu în 1970 în atenția editorilor de stat, trebuie să mai amintim de aspra critică a ediției Perpessicius făcută în 1960-1961 de către Institutul de lingvistică al Academiei Republicii Populare Române. Avându-l pe Ion Crețu „la fileu”, revista *Limba română* publică numere la rând liste de cuvinte din ediția Perpessicius care trebuie îndreptate. Nu insist, am comentat cam toate exemplele în altă parte (unele dintre ele, și în *Ediția Perpessicius* pe care Eugen Simion mi-a publicat-o acum câțiva ani la Fundația Națională pentru Știință și Artă); Ion Crețu lansează inclusiv acuzația de plagiat după C. Botez a lui Perpessicius.

Colectivul *Dicționarului limbii poetice a lui Eminescu* (coordonat mai întâi de Tudor Vianu iar, după el, de Șerban Cioculescu), dicționar ce se elabora în acești ani, a restrâns lista și a publicat-o în anexa cărții. Se pune, așadar, problema ca Perpessicius să-și reediteze ediția – și să țină cont de aceste îndreptări de text, el era chiar somat s-o facă. În ediția a doua a sa, aceea de *Scieri alese*, Perpessicius răspunde acestor critici foarte ferm: nu schimbă nimic (acceptă doar două lecțiuni ale lui Traian Costa), spune că acesta este ultimul său cuvânt, nu acceptă „colective” de editori la un singur text – ci vrea responsabilitate deplină, personală, asumată, a unuia singur. În aceste condiții apar proiecte paralele. Ion Crețu, autor la *Dicționar*, are o ediție a sa pe care vrea s-o publice (el publicase poeziile lui Eminescu și în perioada interbelică). Nu i se permite – ultima carte a acestui curajos profesor de liceu, eminescolog ce a trecut peste război, fiind o cronologie eminesciană. Gheorghe Bulgar, autor de asemenea la *Dicționar*, are o ediție cu toate emendațiile din listă – și o ține ani la rând la Editura Junimea, fără a i se da voie s-o publice. Dânsul mi-a spus și că Tudor Vianu discuta frecvent cu Perpessicius în birourile Institutului de lingvistică despre corecturile pe care le cereau tinerii și mai vârstnicii săi angajați – dar și că s-a opus foarte ferm Zoe Dumitrescu-Buşulenga să apară o ediție Eminescu alternativă la Perpessicius, pentru a proteja un simbol, cum am zice astăzi. Flora Șuteu, iarăși colaboratoare la *Dicționar*, scosese, deja, în 1964, ediția de *Proză literară* (împreună cu Eugen Simion, *Prefațată* de Eugen Simion, dar *Nota asupra ediției* de Flora Șuteu: responsabilitatea este difuză, așadar). În revistele științifice precum *Limba română* (dar imposibil să nu fi fost însoțită și de *Gazeta literară*; dl. Eugen Simion ar face bine să-și răscolească memoria și să ne spună; nu e de crezut că ignoră aceste lucruri de vreme ce-l vedem implicat în ele...) se milita pentru o ediție nouă – cu, desigur, minimalizarea celei devenite standard.

Pe acest fond se așterne ediția Murărașu, nouă, într-adevăr, față de model – dar nouă, în ce fel? Editorul nici nu-i bagă-n seamă pe autorii *Dicționarului*, nu citează măcar cartea, nu ține cont de niciuna dintre propunerile lor, justifică chiar păstrarea lui –u final în cuvinte oarecum *voiu=voiesc*, acceptă doar aceleași două modificări propuse de Traian Costa – dar vine cu o altă organizare a materialului poetic, amestecă, adică, antumele cu postumele. Această idee s-a discutat în presa românească din timpul războiului, la apariția volumului III din ediția lui Perpessicius, și un critic precum Vladimir Streinu scria despre necesitatea unei ediții „în vârstă” a poeziei lui Eminescu. În 1966 Vladimir Streinu revenea asupra temei, în revista *Luceafărul*: „O viitoare ediție critică va avea, așadar, plecând de la exactitatea absolută, în privința aceasta, a lui Perpessicius, să distingă între poeziile pe care Eminescu însuși, trăind, le-ar fi publicat și cele pe care, oricât ar fi trăit, le-ar fi reținut de la tipar.(...) Ediția critică viitoare va avea, așadar, să clarifice ideea de operă postumă mai întâi, iar apoi să cronologizeze pe baza stabilirilor lui Perpessicius producția eminesciană în întregimea ei și, printr-o inserție exactă a *Postumelor* în procesivitatea firească a operei întregi, să înlesnească viziunea celei mai complexe deveniri artistice românești”. Este exact programul lui D. Murărașu – care păstrează chiar termenul: „Am organizat opera poetică a lui Eminescu astfel ca antume și postume se *învârstesc* ca într-un buchet de flori variate, nu am pus hotare între ele.” (s.n.) De ce nu-l citează pe Vladimir Streinu? Nu știi...Poate știe dl. Eugen Simion.

Oricum ar fi, este o opinie de generație, a circulat vreo 20 de ani. A nu se înțelege, însă, că D. Murărașu îl desface și-l refacă pe Perpessicius, că ar fi aceeași ediție construită altfel. Se ocupa editorial de Eminescu încă înaintea lui Perpessicius și avea lucrările sale de sertar. El păstrează enciclopedismul, îl accentuează chiar – aducând în atenția intelectualității anilor 70, spre încrederea sau indignarea unora, nume uitate sau criptate din perioada interbelică, precum I. E. Torouțiu, Lecca Morariu, I. M. Rașcu, N. Sulică... În privința textului – la poezia antumă eminesciană ne referim, pentru că aceasta „face diferență” în interpretările editorilor – D. Murărașu merge foarte aproape de Perpessicius, iar când aduce forme din C. Botez, Al. Colorian, G. Ibrăileanu etc. nu semnalează. Are o punctuație proprie, dar în punctele fierbinți păstrează modelul. Păstrează modelul și în privința cronologiei, respectând, oarecum, recomandările lui Vladimir Streinu – dar aici aduce argumente pentru cele câteva abateri. În general se poate spune că D. Murărașu validează ediția Perpessicius, în contextul iconoclast al anilor 50-60 când s-a intenționat scoaterea ei din circuit, înlocuirea cu altceva. Lasă pentru viitorime doar speranțe – și acestea, ascunse, pentru că nici un editor de după Perpessicius nu se ridică pe față împotriva lui Perpessicius (pieziș, da: sunt chiar cazuri când se combină principii și viziuni opuse – doar pentru originalitate). Complicatul șantier al lui Murărașu are nevoie, însă, de explicații – pe care nu le putem culege din reeditarea lui Eugen Simion, fie pentru că nu dorește să ni le dea, fie pentru că nu le consideră importante – fie, mai sigur, pentru că nu cunoaște faptele. Dânsul pare a fi reeditat, mai trecdrăb, o umbră, o amintire a lui D. Murărașu trecdrăb printre tinerii studioși de la Biblioteca Academiei cărora imensa sală a manuscriselor li se părea strămtă, prea mică, pentru că-i strângea, probabil, partea despre care nu trebuia să vorbească din literatura română...

C-așa-i românul

Acolo, însă, unde se vede clar că editorul, sau cei care i-au pus sub semnătură ediția¹¹ Mihai Eminescu, *Opere, I. Poezii (1866-1877), II (1878-1883)*, Ediție critică de D. Murărașu, Cuvânt înainte de Eugen Simion, Academia Română, Fundația Națională pentru Știință și Artă, Muzeul Național al Literaturii Române, București, 2017 (1009 +833 p), n-a(u) consultat cu atenția minimă cartea pe care o editează, este în privința sumarului. D. Murărașu pune, la „Cuprins”, pentru fiecare poezie identificată ca titlu, pagina unde se află și, în paranteză, pagina unde o comentează. După această înșuruire, însă, „Cuprinsul” mai are o secțiune: „Comentarii eminesciene”, doar cu pagina unde se află fiecare

comentariu. De pildă: „*Mii de stele... dulce seară...288*”, înseamnă că această poezie ar trebui să se afle la pagina indicată. Acolo, însă, dai peste comentariile la „*Făt Frumos din tei*” – și rămâi descumpănit: greșeală în cuprins la Murărașu? În Indicele alfabetic al poeziilor, pentru „*Mii de stele... dulce seară*” ești trimis tot acolo. Greșeală și în Indice?!

Abia parcurgând comentariile te dumirești, citind: „Manuscrisul 2262.f. 187-191 ne-a păstrat versificarea unei aventuri silvestre, în care eroina este o domniță din fantezie, fiica lui Dragoș (Vezi și ed. Perpessicius, VI, 127, cu unele deosebiri de lectură)”. Urmează textul poeziei, pe care Perpessicius o clasificase la literatură populară, și n-o pune în legătură cu *Făt Frumos din tei*, lucru pentru care îl cam admonestează Murărașu în comentarii. Este un titlu inexistent în ediția Simion, pentru că este scos și din Cuprins, unde Comentariile eminesciene lipsesc, și din Indicele de poezii. Bravul editor de azi, văzând că e ceva încurcat, că se dublează unele trimiteri, scoate aceste Comentarii ca să-l... salveze pe Murărașu.

Editorial, este un lucru foarte grav, pentru că D. Murărașu presară comentariile sale cu multe fragmente închegate, variante, poezii fără titlu (cărora le dă ca titlu primul vers) – pe care le găsim identificate ca atare în alte ediții dar el nu le scoate în față, nu le pune în corpul poetic propriu zis. Este vorba de poezii precum: *Cântecul lăutarului, Sala-i mare strălucită, Iubito, dulce inger, Christ* etc. (am dat doar câteva din vol. I), în total 12 titluri pentru vol. I, 18 pentru vol. al II-lea și 37 pentru volumul al III-lea. E și mai grav că, făcând un sondaj, observ că *Terține* se află și la Eugen Simion, dar numai în Indicele de poezii. La fel, *Cântecul lăutarului*. A operat, așadar, o selecție? I-au scăpat acestea câteva? A observat cineva dintre cei care au lucrat la această carte că trimiterile acelea duble aveau sens? Din 67 de titluri, câte se vor fi păstrat ca trimiteri? Este cazul să verificăm?

Cu riscul ca aceste notații să pară un referat de serviciu, iată situația numai pentru primele două volume din ediția Murărașu. *O călărire în zori (variantă)* este în indicele lui Eugen Simion fără indicarea paginii, așa: *O călărire în zori*: (cele două puncte atârână în gol), *Din străinătate (variantă)* nu este, *Cântecul lăutarului* este, *Catrene* sunt, *Sala-i mare, strălucită* nu, *Iubito, dulce inger*, nu *Fragment /la Steaua vieții/* nu, *Când sufletu-mi noaptea* nu, *Christ* are trimitere corectă: *vezi Dumnezeu și om, Care-o fi în lume (variantă)* nu, *Milly* da, *Aducând cântări multime* da.

La vol. II : *Mii de stele...dulce sară* nu este, *Luna iese dintre codri* nu, *Hai în codru la izvorul nu, Terține* da, *O dată te-am văzut* (confundă cu *O dată te văzusem*), *Confesiune* da, *Bolnav în al meu suflet* da, *Luna trece lin prin ceață* nu, *Stam la fereastra susă* (trimite la *Lectura*, corect), *Oricare altul* nu, *Sauve qui peut* da, *Le Baron de Trois Étoiles* da, *Patria vieții e numai prezentul* nu (un splendid concentrat eminescian la *Cu mâne zilele-ți adaogi*), *În lumina albăstrie* nu, *Ce s-alegea de doi nebuni, iubito* da, *În fereastra dinspre mare* da, *Astăzi sunt setos de forme* nu, *Eu te iubesc, a mea Irenă* nu.

Repet: D. Murărașu consideră că acestea sunt titluri care trebuie reținute ca atare, dar nu le scoate în vedetă, le pune doar în comentarii; în edițiile de după el, multe au devenit titluri definitiv incluse între poeziile eminesciene. D. Murărașu mai are, încă, în comentariile sale, și alte fragmente de poezii eminesciene, unele care se pot susține ca poeme închegate – dar nu le „creditează” în acest indice de rezervă al său. De pildă, din șantierul la *Despărțire*, „*Și ce să voi eu de la tine*” (9 strofe), etc. Editologia eminesciană după Murărașu și Perpessicius merge preluând asemenea fragmente, de la note și comentarii, și făcându-le loc între cele aproape 500 de titluri ale poeziilor închegate. Chiar Eugen Simion comentează poemul *Napoleon*, individualizat de Murărașu dintre variantele la *Odă (În metrul antic)* și separat de aceasta: alte ediții nu au „curajul” să-l publice de sine stătător. După ce Petru Creția a scos „Constelația Luceafărului” din șantierul la „*Luceafărul*”, fragmentele individualizate de el circula, sunt citate și reeditate. Este chestie de testare a gustului public, de obișnuire cu nouitatea: editorii fac acest lucru treptat. De bună seamă, după excelentul comentariu al lui Eugen Simion la acest poem (*Napoleon*), și el va intra în circuitul public. Așadar: se folosește de metoda pedagogică a editorului pe care-l reeditează – dar îi ascunde

intențiile în alte atâtea și atâtea cazuri; nu intră în acest drum al edițiilor succesive, ascunde în loc să dezvăluie. E limpede că cineva a încurcat indicii lui Murărașu, apoi a încercat (tot el, sau poate altcineva) să-l folosească – și a ieșit acest joc de-a *nu și da* ce te pune pe gânduri... Pare treabă de calculator, ajutat de mână stângă – totul, pus în fața celui care semnează și care nu este orientat în ediție. Păcat – dar, cu vorba non-opinientului meu, așa-i românul: are încredere necondiționată în bătrâni. Dai un deget – semnează cu mâna toată.

Ștefane Măria-Ta, asta e Moldova ta

Să spunem, totuși, că ediția din 1995, pe care o postfața Eugen Simion, are, în această privință, lucrurile puse la locul lor, numai aceasta, din 2017, le încurcă.

În Anexă, D. Murărașu pune o traducere din Carmen Sylva, „*Vremea și iubirea*”, făcută de Eminescu împreună cu Titu Maiorescu (de aceea o separă de opera pură a poetului). Ediția Eugen Simion trece bucata la Traduceri și prelucrări, deci o atribuie plenar poetului – dar, să răzi nu alta, la comentarii o reia (același text cu literă mai mică) și-i atașează nota lui Murărașu în care acesta presupune că Eminescu a tradus doar versurile iar Maiorescu proza. Ediția din 1995, postfațată de Eugen Simion, avea și o Anexă B, în care se tipărea poezia *Doină*, cu o Notă a redacției: „Deoarece din ediția D. Murărașu, pe care o reproducem, nu a fost inclusă poezia *Doina*, redăm textul acestei creații eminesciene, ca și variantele din *Notă*, după ediția Perpessicius.” Actuala ediție Eugen Simion inovează, adică scapă de anexe (cum a scăpat și de al doilea cuprins al lui Murărașu): pune poemul în corpul volumului – dar la anul 1878-1879, când Eminescu a început laboratorul *Doinei*. Respectă principiul cronologic așa cum crede că l-a înțeles Murărașu – dar uită să dea textul în cursive, cum stabilise acesta pentru poeziile tipărite în timpul vieții poetului. La comentarii, textul încropit în 1995.

Desigur, în 1970-1972 nu i se permitea nimănui să publice acest poem eminescian, este o restituire necesară, așadar, pentru Eminescu. Dar pentru Murărașu? S-ar fi mulțumit el cu o filă de comentarii încropită după vol. I Perpessicius din 1939? Editorii de azi l-ar fi putut, cred, mulțumi mai bine dacă-i republicau fragmentele cenzurate din, să spunem, *Mușatin și codrul* – cu atât mai mult cu cât aceste fragmente i s-au cenzurat și lui Perpessicius în 1961. Redau, în încheiere, unul dintre ele, această descriere a Basarabiei pe care i-o face Eminescu lui Ștefan cel mare:

„Pe culmea cea înălțată/El ajunge deodată/Și făcându-și ochii roată/El privește lumea toată;/Vede cerul sfântului/Și fața pământului: Că departe se-ntind șesuri,/Ce cu ochii nu le măsură,/Unde soarele cel sfânt/Parcă iese din pământ;/Colo-n zarea depărtată/Nistrul mare i s-arată/Dinspre țările tătare/Și departe curge-n mare/La Liman ca și o salbă/Se-nșira Cetatea Albă./Iar pe fața mării line/Trec corăbiile pline,/Trec departe de pământ,/Pânzele umflate-n vânt./Iar privind spre miazăzi/Dunărea el o zări/Într-un arc spre mare-ntoarsă/Și pe șapte guri se varsă./De la Nistru pân-la ea/Țară mândră se-ntindea/Vede șesuri fumegând,/Dealuri mândre înverzind./Vede codri cum coboară, Deal cu deal, scară cu scară./Răsfirându-se pe șes,/Unde râurile ies,/Și pe vârfuri de păduri,/Mânăstiri cunțururi,/Vede târguri, vaduri, sate/Pe câmpie presărate,/Vede mândrele cetăți/Stăpânind pustietăți,/Vede turmele de oi/Cu ciobanii dinapoi,/Cu fluier și cimpoi,/Iară hergheliile/Petreceau câmpiile/Și s-așterneau vântului/Ca umbra pământului/Și de-a lungul râurilor/S-așterneau pustiurilor./ Iară șoimul tinerel/Pe deasupra-i zboară el/Și din gură-i cuvânta:/Să trăiești, Măria-Ta!/Câtă lume câtă zare/De la Nistru pân-la mare:/Fă-ți odată ochii roată/C-aceasta-i Moldova toată.”

Fragmentul se găsește doar la Chendi, A.C.Cuza și Murărașu, fiind cenzurat după 1944 (la Perpessicius sunt puncte de suspensie), needitat după 1989 – deși pe Google apare – dar, atenție, în cărțile de literatură pentru copii. Eugen Simion îl editează pe Eminescu pentru oameni mari (cu protocol)...

Complicatul șantier al lui Murărașu are nevoie, însă, de explicații – pe care nu le putem culege din reeditarea lui Eugen Simion, fie pentru că nu dorește să ni le dea, fie pentru că nu le consideră importante – fie, mai sigur, pentru că nu cunoaște faptele.

Ioan Romeo Roșianu

Georgeta Șuta
sau vorbirea cuvintelor de-ntors acasă

O carte provocatoare, o carte bilingvă, româno - franceză aduce în atenția criticii poeta sătmăreană Georgeta Șuta, condeier stabilit de-o vreme în Belgia.

„Cuvinte nerostite” pare un titlu neinspirat pentru-o carte plină de sensuri și nuanțe, o carte în care poeta își explorează propriile limite, viziuni și emoții.

Această carte a căutărilor începe emblematic cu poemul „M-am pierdut”, poem menit să ne introducă abrupt într-o lume idealizată cumva, în care îngerii sunt nu numai vizibili, ci și palpabili: „M-am pierdut printre aripi,/Dorind să mă îmbrac puțin cu bunătațea lor/Lumina caldă pe când să o zăresc.../A început să urce din nou spre cer./Departa de frigul nostru negru, atât de pământesc”.

Această stare ușor reflexivă, această meditație aproape transcendentă devine temă predilectă, coloană vertebrală în această lume în care prezența lui Dumnezeu - în plenitudinea Lui! - e din ce în ce mai necesară.

Starea este acutizată la Georgeta Șuta și de înstrăinarea pe care o trăiește zilnic, sentimentul de deznădăcinare, de însingurare în mijlocul lumii fiind acutizat pe de o parte de depărtarea de locurile și țara natală, pe de alta de faptul că nu-și găsește încă locul în doua sa dimensiune existențială.

Transpare ușor în substanța versurilor sale această notă nostalgică, notă cu puternice amprente biografice, ca și-n proza postmodernă, în care autorul este el însuși personaj principal.

Georgeta Șuta riscă o astfel de abordare în versurile sale amprentate de profunde trăiri sufletești și câștigă: „Vor trece doruri prin apus/Printre raze de soare adormite./Se vor roti în miez de noapte/Către stele cât mai sus,/În brațele lunii poposind/De atâta durere... Ostenite” (Doruri prin apus), sau: „Când am plecat.../Mi-am pierdut culorile pe drum/Printre vise pierdute făcute scrum,/Cu

pași rătăcind pe drumuri străine./Singurătatea plină de doruri de tine” (Culori pierdute), sau: „Mi-am ridicat castele în zilele cu soare,/pline de vise/Refuzând să mă gândesc la cele cu ninsoare/(...)Privesc pe pânza vieții/Puteai să-mi lași culorile să-mi pictez pereții/Sufletului când e lovit de furtuni,/Să am puterea să mai sper în fericire și în oameni buni” (Pânza vieții).

În pofida unei anume doze de cădere în descriptivism, ceea ce (con)duce direct la o anumită diluție a ideii, încetul cu încetul poeta adaugă stării de dor față de locurile natale un altfel de dor, cel de persoana iubită, adesea descrisă ireal, ca și „Zburătorul” lui Ioan Heliade - Rădulescu.

E starea cea mai mișcătoare, una încărcată cu adevărat de trăire și zbucium interior, stare ce-i îngăduie poetei rememorarea unor evenimente, imaginarea altora, în ambele cazuri confesiunea marcând cititorul.

Ceva adolescentin străbate aceste versuri, o puritate, o inocență improprie maturității, perspectivă pe care Georgeta o atinge tocmai datprita ancorării ei în trecut, în amintirile ce-o bântuie pe tărâmurile străine, context ce-i îngăduie nu numai confesiunea ci și eliberarea de energii altfel reținute, reprimare: „Tu nu m-ai cunoscut.../Deși-ți eram aproape/În seri cu un surâs apropiat de pleoape,/Păstrai un zid atât de rece între noi,/Pe care nu puteam să-l dărâmam/În nopțile cu ploii/(...)Tu nu m-ai cunoscut/Același zid mereu/Nu-mi dădea șansa de a fi EU,/Și așa rămân în mîntea ta o străină,/Iar tu enigma mea de mistere plină” (Tu nu m-ai cunoscut), sau: „Pași sfioși făcuți spre mine,/În fiecare seară bat la ușa mea./E atâta liniște, dar sufletul îmi deschide./Și mă pofteste liniștit în lumea sa” spune ea în poemul „Atâta liniște”, poem care ascunde-n substanța lui resemnarea, stare adesea mai grea ca și moartea în sine.

Interesant sau nu, la Georgeta Șuta resemnarea nu este capăt de drum și doar

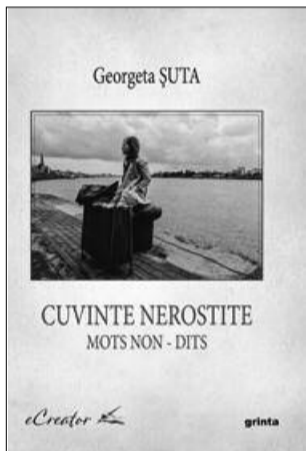
prilej de rememorare, de retrăire, de reinvestire cu emoții profunde a unor stări altfel uitate: „Caut prin cuvinte putere,/Unite-ntr-un strigăt din suflet plin de durere./Le caut forță-ntr-un cântec descânt,/Să mă curețe de tine cât mai adânc” (Descânt de iubire), sau: „Te-ai întrebat vreodată de ce e senin cerul./Și vezi prin el visele tale trimise-n univers?” (Norii), sau: „Îmi pun speranțele-n ierbarul vieții,/Presate bine printre amintiri,/Vor fi lumina mea în anii bătrâneții,/Cînd voi privi cu dor la cer,/La visele presate-ntră trăiri!” (Ierbarul vieții).

Pe de-a-ntregul cărții poeta se relevă luptând cu emoții redescoperite și reinvestite energetic, hiperbolizate adeseori, stări de care tocmai prin evocarea și invocarea acestora vrea să se elibereze.

O deconspirare în acest sens e subtila și sugerata dorință de rupere cu propriul trecut, fără vreo cosmetizare a acestuia: „Voi învăța să pictez/În seri de toamnă cu iz bacovian/(...)Degeaba am să-nvăț trăiri și vise a picta,/Tu ești departe, printre crengi doar amintirea ta/Prin adieri de vânt va rugini ușor,/Și brumă va cădea în diminețile de dor” (Voi învăța), sau: „Am răsărit micuță și stingheră,/Într-un lan de grâu din atmosferă” (Macul), sau: „Uneori m-aș face ploaie,/Să-mi scutur picurii printre rafale/De vânt, de furtună, ce cer cenușiu./Alunecând rece pe-un chip argintiu” (Sunt ploaie).

Ei bine, tocmai această notă de investire și reinvestire, de dorită decopolizare, de încarnare în frumos dă un mai altfel de farmec și o mai altă profunzime scrierii Georgetei Șuta, o poetă care promite să fie un nume care să conteze cu adevărat în literatura română.

În plus, această ediție româno - franceză îi îngăduie să se releve mai altfel într-o lume în care cuvântul Acasă are cu totul și cu totul alte sensuri.

C. VOINESCU

LIKE GRAMATICA

„Iepurașul meu scump, te pupic!...”

Apocalipsa după MASS-MEDIA, în clișee lingvistice: Urșii AU PUS PE JAR autoritățile, prețul carburanților A SĂRIT ÎN AER, euro A EXPLODAT, Bucureștiul E SUB APE...

Iată textul, de un lirism înduioșător, al unui mesaj de pe facebook: IEPURAȘUL MEU SCUMPEL, TE PUPIC, PUPIC, PUPIC! Doar MEU și TE au rezistat invazivelor mângâieri derivative sau vreunei clocotitoare repetiții. TE PUP ar fi sunat *nașpa* rău, PUPIC/ PUPICI e deja prea cotit, așa că, prin verbalizare, s-a mai îmbogățit vocabularul cu un termen: A PUPICI, de care dicționarele trebuie să ia grabnic cunoștință, sesizând și concurența cu prăfuitul A PUPĂCI. Ne PUPĂM de multă vreme conform latinescului puppare, din care, regresiv, am derivat substantivul PUP (a pupa > pup), cel din autografele lui Nichita: Cu PUP și drag! Văzându-l cam firav fonetic, i-am aninat lui PUP sufixul diminutival -IC > PUPIC. Și de atunci, eu te PUPIC, tu mă PUPICI, el ne PUPICĂ...

MI-A făcut o viroză, spune o mămică, îngrijorată de băiețelul ei. Viroza, pe care mămică și-o dorește asupra-și (MI-a făcut MIE...), rămâne totuși a băiatului, deși în enunț s-a strecurat impostor pronumele în dativ, complement indirect, MI-, alterând comunicarea. Influențată, probabil, de dativul etic (Vor să MI te omoare), formularea respectivă este improprie și logic, și gramatical, întocmai ca acestea: Întâi ÎMI mănânc, apoi ÎMI alerg. Trebuie să ÎȚI mănânci neapărat CEVA și să ÎȚI alergi măcar câinii. Zice Eminescu: Ne fac legi și ne pun biruri, ne vorbesc filozofie.

Am alergat în cursul DUPĂ AMIEZEI - ne înștiințează cineva, pe facebook - o jumătate de oră, prin parc. Din latină - ad mediam diem - s-a ajuns la vechiul românesc AMIAZĂZI, apoi la femininul AMIAZĂ, cu pluralul AMIEZI, nu AMIEZE, drept care și genitivul singular este AMIEZII, nu AMIEZEI. „Văzduhul neclintit al amiezii ne cocea ca în cuptor” - constată Sadoveanu, în timp ce Caragiale îl preia în forma

populară NĂMIEZ: „Dormi la nămiezi, ai ?... Scoală, că-ți vin mușterii!” Norma actuală distinge două valori pentru acest termen compus prin alăturare cu cratimă: adverb, DUPĂ-AMIAZA/ DUPĂ-AMIAZĂ, prescurtat d.a. (am alergat DUPĂ-AMIAZĂ), și substantiv, singular nearticulat, DUPĂ-AMIAZĂ, plural DUPĂ-AMIEZI, articulat, DUPĂ-AMIAZA/ DUPĂ-AMIEZILE, cu genitivul singular DUPĂ-AMIEZII (DUPĂ-AMIEZILE erau călduroase). Zice Creangă: Mă duc, ziua miaza mare, la moș Vasile... să fur niște cireșe.

Sustine cineva, pe facebook, că Edison A DESCOPERIT becul cu filament. Dacă Edison A DESCOPERIT becul înseamnă că genovezul Cristofor Columb A INVENTAT America. Verbul A INVENTA - a crea, a născoci ceva nou care nu a existat până atunci - este uzurpat, în acest enunț, de A DESCOPERI - a găsi un lucru ascuns până în acel moment, dar care a existat și înainte. La indicativ și conjunctiv prezent, A INVENTA se conjugă cu sufix gramatical sau fără: eu inventez/ invent, tu inventezi/ inventi, el inventează/ inventă. Zice Creangă: Și-a pus în gând să descopere vicleșugul babei.

Apocalipsa după MASS-MEDIA, în clișee lingvistice: Urșii AU PUS PE JAR autoritățile, prețul carburanților A SĂRIT ÎN AER, euro A EXPLODAT, Bucureștiul E SUB APE, pensionarii ÎȘI ARATĂ MUȘCHII (păzea!), credincioșii AU LUAT CU ASALT moaștele, ciobanii PUN TUNURILE pe guvern, parcurile - SUB TEROAREA căpușelor, CUTREMUR în Justiție, MĂCEL la o nuntă (tăiaseră niște rațe), oraș ÎN STARE DE ȘOC (o pisică nu putea coborî din copac), DNA aruncă BOMBA, HAOS TOTAL pe șosele. Rămâneți cu noi, urmează DEZVĂLUIRI INCENDIARE!